

Sluttrapport

Døves historie – bevaring og tilgjengelighet
Arkivsystem for døveorganisasjonen

Kreditering:

Dette prosjektet er støttet av ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering gjennom Norges Døveforbund.

Bakgrunn for prosjektet/Målsetting

Norge fikk sin første døveskole i 1825, og dette regnes vanligvis som utgangspunkt for norsk døvehistorie. Skolene har i alle år hatt pliktavlevering av sine arkivalier til de offentlige arkivene. Det samme gjelder for det døvekirkelige arbeidet og f.eks. kommunale barnehager for døve. Vi kan finne arkivaliene på stats- og byarkiver.

Annerledes er det med døveorganisasjonen, de voksne døves omfattende foreningsliv. Den første døveforeningen ble opprettet i Oslo i 1878 som De Døvstummes Forening i Christiania, og så kom det etter hvert mange foreninger utover i landet, og som fikk en rekke underavdelinger; idrettslag, kvinneforeninger, ungdomsklubber, sjakkklubber, kulturavdelinger m. m.

Norges Døveforbund ble stiftet i 1918. Forbundet har bl.a. holdt regelmessige landsmøter, og har hatt en rekke komiteer og utvalg til å arbeide med ulike saker. Forbundet har drevet trykkeri, forlag, folkehøyskole, videoproduksjon, konsulentvirksomhet og drevet gjennom mange store saker som har gitt døve et bedre liv og tilnærmet likestilling i samfunnet. Men hvor er dokumentene?

Forbundet og foreningene, har stort sett fungert i tråd med vanlig organisasjonspraksis. Det vil si at det er ført protokoller over styre-, medlems- og årsmøter, det er skrevet

årsmeldinger, og man har «arkivert» ulike dokumenter av større eller mindre viktighet. Men hvordan er protokollene og dokumentene tatt vare på? Hvor kan vi finne dem?

I 2011 gjennomførte Norges Døveforbund et seminar hvor forbundets generalsekretær tok opp problemene omkring dette. I 2014 ble det, på initiativ fra Norsk Døvehistorisk Selskap, opprettet et arkivutvalg under døveforbundet. Og dette førte til søknaden om prosjektmidler fra ExtraStiftelsen. Søknaden ble innvilget, og prosjektet skulle ha en tidsramme på to år, 2016-2017. (Det ble forlenget til ut 2018.)

Mål: Å forsøke å få full oversikt over alt av «historiske arkivalia» i Norges Døveforbund og alle døveforeningene med underavdelinger, ordne disse og få dem katalogisert og trygt oppbevart i offentlige arkiver, slik at de kan bli tilgjengelige for interesserte.

Forbundets arkivutvalg ble styringsgruppe for prosjektet.

Prosjektgjennomføring/Metode

Prosjektet ble svært avhengig av samarbeid med mange personer rundt om i vårt langstrakte land. Prosjektlederen fikk oppnevnt kontaktpersoner i de fleste døveforeningene, til dels også utvalg, og det meste av kontakten foregikk per e-post, noe som ikke alltid fungerer godt i tilfeller hvor tegnspråk er hovedkommunikasjonsmiddel. Ganske ofte måtte det ryddes opp i misforståelser, uten at dette førte til andre problemer enn at det tok mer tid «enn nødvendig».

Etter planen skulle det holdes regionale samlinger. Dette viste seg vanskelig å få til. En helt god slik samling ble gjennomført i Trondheim, mens det ellers ble gjennomført besøk hos foreninger enkeltvis. Det store problemet var at man ikke hadde «presentable» arkiver å vise fram til en utenforstående prosjektleder. Dette sier mye om at det var på høy tid at dette prosjektet ble gjennomført.

Prosjektlederen var spent på reaksjon fra de offentlige arkivene, hvor vidt det var interesse for samarbeid og for å ta imot arkivsaken. Med det erklærte målet for prosjektet – å få arkivaliene trygt overlatt og katalogisert, så de ble tilgjengelige, var en helt avhengig av et positivt samarbeid. Og det gikk bra, men ganske tregt. Stort sett tok det to uker å få svar på hvert brev (email).

Krav om «grovsortering» og deretter om å ordne arkivaliene slik at de oppfylte visse krav, var til dels forutsett, da det i prosjektsøknaden var avsatt midler til «eksterne fagpersoner», og det ble henvist til firmaet ASTA. Samarbeidet med dette firmaet gikk greit. Det vesentligste av disse midlene ble brukt på Norges Døveforbunds arkivalier på Riksarkivet. Et problem som prosjektlederen støtte på flere steder var ønsket om å skanne dokumentene før avlevering. Dette førte til at prosjektet stoppet opp i noen av foreningene, men med løfte om at arkivaliene skal bli levert «når vi er ferdig med skanningen».

Deponering eller overgivelse («gave») ble også en vanskelig problemstilling. Mens prosjektlederen argumenterte sterkt for fordelene ved full overgivelse, var flere skeptiske og valgte deponering, ønsket å beholde eiendomsretten, i ett tilfelle ble det argumentert med at «vi ønsker ikke at fremmede skal få tilgang».

Valget av offentlige arkiver ble ikke så enkelt. I utgangspunktet tenkte prosjektlederen at alt skulle bli overgitt til Riksarkivet og de regionale statsarkivene, men de fleste foreningene

ønsket et arkiv nærmere «setet» for foreningen, med det resultat at byarkiver og andre nære lokalarkiver ble valgt. Prosjektlederen måtte bare akseptere disse ønskene. Flere døveforeninger, særlig i Nord-Norge, er dessverre blitt nedlagt. Prosjektlederen har lyktes i å få tak i etterlatte protokoller for noen av disse, og overgitt dem til relevante arkiver, slik at de er kommet med i oversikten og er blitt reddet.

Resultater og resultatvurdering

Det nærmest fullstendige resultatet av prosjektet er samlet i et 48 siders trykt hefte A-4: «Døve-arkivene i Norge. Landsoversikt». Denne trykksaken er nå tilgjengelig for alle som er interessert i døveorganisasjonens historie. Der er dessuten tatt med opplysninger om hvor døveskolenes og andre døve-relaterte arkiver befinner seg.

Heftet begynner med Riksarkivet, hvor prosjektet har ordnet med arkivaliene for Norges Døveforbund og enhetene under forbundet, - og for Norges Døve-Idrettsforbund. Disse er altså katalogisert og i prinsippet tilgjengelig.

Så følger Oslo byarkiv, med oversikt over hva Oslo Døveforening med underavdelinger har deponert der. Museene i Akershus, med Akershus Døveforening. Statsarkivet på Hamar, med døveforeningene i Hedmark og Oppland. Drammen byarkiv, med avtale om å overta fra Drammen Døveforening. Vestfold-arkivet, med Vestfold Døveforening. Telemark Museums privatarkiv, med intensjonsavtale med Telemark Døveforening. Statsarkivene i Kristiansand og Stavanger, hvor det dessverre ikke har lyktes å få arkivaliene for døveforeningene i Agder og Rogaland på plass ved prosjektets slutt. Bergen byarkiv, med arkivalier deponert for Bergen Døveforening med underavdelinger. Interkommunalt arkiv i Ålesund, med Møre og Romsdal Døveforening. Statsarkivet i Trondheim, med Trondheim Døveforening med underavdelinger, Nord-Trøndelag Døveforening, Helgeland Døveforening, Salten Døveforening og Vesterålen Døveforening. Statsarkivet i Tromsø, med Harstad Døveforening, Tromsø Døveforening og Troms Døves Fylkeslag. (Dette er bare en liten del av innholdet i heftet.)

Prosjektlederens vurdering: Dette prosjektet burde vært gjennomført for lenge siden! Arbeidet er blitt opplevd som en redningsaksjon. Hele døveorganisasjonen er gjennom prosjektet blitt mer eller mindre aktivert for å få orden på sine arkivsaker, og forsøkt bevisstgjort betydningen av å bevare og holde orden på det som i sum er døveorganisasjonen – og døves – historie i Norge.

Prosjektlederen har også utarbeidet og fått trykt en 16 siders brosjyre: «Til deg som har tillitsverv. Dette bør du vite – du er medansvarlig for vår historie – og hva så?» I denne brosjyren blir det gitt veiledning for protokollføring og arkivering, men også sterk oppfordring til f.eks. å lese nøye gjennom referater og beretninger for å rette opp feil, som, hvis de blir godkjent uten bemerkninger kan føre til at det blir misforståelser og feil i historien. Håpet er at denne brosjyren skal bidra til tryggere forhold.

Prosjektlederen tør å si seg ganske fornøyd med resultatet av prosjektet, men skulle gjerne ha gjennomført alt fullt ut.

Oppsummering/Konklusjon/Videre planer

Prosjektet er gjennomført, så langt det lot seg gjøre i løpet av tre år. Det bør være godt håp om at der hvor målet ikke er nådd, men hvor man er kommet godt på glid, vil målet bli nådd når man f.eks. er ferdig med å skanne, og at noen som har valgt deponering vil ombestemme seg og overgi arkivaliene, slik at de kan bli tilgjengelige.

Prosjektet har ført til at de tillitsvalgte innen døveorganisasjonen har fått en kraftig vekker, og utvilsomt vil ta bedre vare på sine arkivalier enn tidligere, og vi har altså for første gang fått en samlet oversikt over hva vi har av døvehistoriske arkiver i Norge, og hvor de er. Det bør betraktes som en fantastisk landevinning.

Prosjektlederen er forberedt på å følge opp og gi råd videre til døveforeningene, selv om prosjektet egentlig er avsluttet og oppfølgingen heretter baseres på entusiasme. Det blir opp til Norges Døveforbund eventuelt å følge opp på annen måte. Forbundet bør f.eks. ta med erfaringene fra prosjektet i kommende kurs/seminarer for tillitsvalgte.

Bergen, 12.02.2019

Thorbjørn Johan Sander, prosjektleder.